

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 25.3.2008

Číslo: Ročník 18 (2008), Číslo 1

Sekce: Ecce homo

Název článku: Josef Kajetán Tyl

Autor: Aleš Fetters

Zdroj: <http://unas.svkhk.cz/clanek.asp?id=901>

Josef Kajetán Tyl

Aleš Fetters

Josef Kajetán Tyl (nar. 4. února 1808, tedy před 200 lety)

Osobnost Josefa Kajetána Tyla, od jehož narození v Kutné Hoře uplynulo 4. února už plných dvě stě let, si jistě zaslouží připomenutí. Nejen proto, že se jeho hry dodnes hrají a v jistém smyslu neztrácejí na aktuálnosti, ale i pro jeho vlastnosti osobní, lidské. Vždyť mohl jako vojenský ouředníček bez větších problémů žít sic skrovný, ale poklidný život, kdyby ho "neuštkl had z ráje", kdyby nepropadl divadlu a spolu s tím službě rozvíjejícímu se národu. Herec byl prý nevalný, ale dramatik a organizátor divadla, ale i novinář vskutku prvořadý.

Tylův otec býval vojenským muzikantem, v Kutné Hoře pak živil rodinu jako krejčí. Josef byl prvorozený syn. Do školy chodil v rodné Kutné Hoře, kterou si zamiloval celoživotně. Čtrnáctiletý odchází studovat do Prahy na akademické gymnázium, pak v roce 1826 přechází do Hradce Králové, "za profesorem Klicperou". Ten na něj měl velký vliv, u něho Tyl dokonce bydlel. Od roku 1828 je opět v Praze, na filozofii, což v té době byla příprava na další vysokoškolské studium. (Později tuto filozofii, jak ji známe i z Jiráskovy Filosofské historie, nahradila septima a oktáva gymnázia.) Studium nedokončil, "utekl" v březnu 1829 ke kočovné herecké společnosti. Po dvou letech se vrátil do Prahy a přijal místo vojenského "furýra", úředníka vojenské účtárny. Byl jím až do roku 1842, tedy přes deset let.

Vojenský "ouřad" ho asi moc neuspokojoval, realizoval se jako spisovatel, v březnu 1832 měla premiéru jeho první hra Vyhoň Dub. Od počátku roku 1833 začal redigovat časopis Jindy a nyní, jehož jméno po roce změnil na Květy české, pak jen Květy. Byl nejen jejich redaktorem, ale i hlavním autorem. (Redigoval je do roku 1836 a pak znovu od roku 1841.) V té době napsal Fidlovačku, která měla premiéru ve Stavovském divadle před Vánoce roku 1834. V roce 1834 založil ochotnickou divadelní družinu, s níž začal hrát v refektáři zrušeného kajetánského kláštera na Malé Straně. Tam s nimi hrál mj. i Máchu a sestry Šomkovy. Pro Lori se seznámení s Máchou stalo osudným. Kajetánské divadlo hrálo do roku 1837. Začal také vydávat (nepříliš úspěšně) edici divadelních her Česká Thalia. Začíná však už být i uznávaným spisovatelem. V té době se oženil, vzal si (v r.1839) herečku Magdalenu Forchheimovou, o pět let starší. U Forchheimů také už nějaký čas bydlel a dělal cosi jako vychovatele jejich nejmladší dcerky Anny, o 21 let mladší než byla prvorozená Magdalena. Anně se v roce 1843 narodil Tylův prvorozený syn Otakar.

Čtyřicátá léta 19. století byla léty až neuvěřitelných aktivit Tylových, s nimi i úspěchů. V roce 1840 organizoval první český bál, v roce 1841 se vrátil do redakce Květů a rok nato opustil své "vojenské" zaměstnání. Organizuje divadlo v Růžové ulici (1842), vydal román Poslední Čech a začalo vydávání jeho sebraných spisů (1844, byl za ně odměněn

tzv. "matiční cenou"), premiéra Paní Marjánky, matky pluku byla v roce 1845, po odchodu z redakce Květů (1845) vedl Pražského posla (od r. 1846), v roce 1846 se stává dramaturgem českých her ve Stavovském divadle a má premiéru Pražský flamendr, v roce 1847 Paličova dcera, Strakonický dudák a dokončil Kutnohorské havíře (cenzura je zakázala, premiéra byla pak v dubnu roku 1948). V roce 1848 se angažuje politicky, stává se členem Národního výboru, pracuje na Slovanském sjezdu, je zvolen poslancem říšského sněmu za unhošťský okres. O Vánocích 1848 má veliký úspěch premiéra Jana Husa, v následujícím roce Tvrdohlavá žena a Jiříkovo vidění. Tím byla otevřena aréna ve Pštrosce. Od dubna do června 1849 vydává a rediguje Sedlské noviny. Novinových článků a drobnějších prací literárních bychom se za toto desetiletí nedopočítali.

Ale pak už končí "politická obleva", některé Tylovy hry cenzura zakazuje hrát, Tyl je stíhán kritickými útoky od přísluhovačů režimu. V říjnu 1851 končí české hry ve Stavovském divadle a Tyl je spolu s některými dalšími herci propuštěn. Zakládá kočovnou společnost, ale protože nedostal povolení k jejímu vedení, hrají pod koncesí Kullasovou. Začínají hrát 1. listopadu v Jindřichově Hradci, tím začíná Tylova "pouť bez návratu". Věrně po boku mu stojí jak manželka Magdalena, tak její sestra Anna, hrající pod jménem Rajská. (Ta mu porodila celkem osm dětí.) Naposledy hrál už nemocný Tyl 22. dubna 1856 v Českých Budějovicích, 11. července po pěti letech politického pronásledování, kočování a bídy v Plzni zemřel.

V našem regionu nesmíme opomenout v této souvislosti soboteckého rodáka Josefa Ladislava Turnovského. Ten se po Tylově smrti ujal jeho rodiny, stal se manželem Anny Rajské. O děti Tylovy se staral vskutku obětavě. Zachránil i řadu Tylových rukopisů, byl strážcem jeho odkazu, o Tylovi také zasvěceně psal. Jeho Paměti starého vlastence jsou významným dokumentem. Turnovský zemřel v Praze v únoru 1901, Anna téměř osmdesátiletá v prosinci 1903.

Tylovy práce prozaické patří už víceméně jen literární historii, záslužná (a nedocenená) činnost novinářská znalcům, ale jeho nejlepší hry zůstávají živé a asi bychom jen těžko spočítali, kolik divadel a divadelních souborů nese dodnes jeho jméno.

© 2000-2004 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz
· knihovna@svkhk.cz · studovna@svkhk.cz · <http://www.svkhk.cz>